

Michał WŁODARCZYK

OD ODBUDOWY KRAJOBRAZU DO OCHRONY ZDROWIA – PARK KULTUROWY W DAWNYM KAMIENIOŁOMIE

Streszczenie. Coraz większą uwagę przywiązujemy dzisiaj do zagadnień zrównoważonego rozwoju, racjonalnego wykorzystywania zasobów środowiska naturalnego, a także ochrony i rewitalizacji już istniejących terenów. Obszary miejskie zniszczone przez eksploatację przemysłową, np. dawne kamieniołomy, stanowią o dewastacji krajobrazu, ale po odpowiednich zabiegach mogą i powinny być elementem poprawiającym obraz i jakość środowiska, w którym powstały. Są one często zagrożeniem dla zdrowia i życia ludzi, ale po właściwym przygotowaniu mogą się stać miejscem edukacji i rekreacji.

FROM LANDSCAPE RESTORATION TO PREVENTIVE HEALTH CARE – CULTURAL PARK IN THE OLD QUARRY

Summary. We attach greatest note for questions of level-headed development more today, rational taking advantage of stock of natural environment as well as protection and revitalize already existing. City areas blasted present devastation of landscape by industrial like old quarry exploitation, but they can after proper procedures and there should be correcting element image and environmental conditions, in which emerged. They present threat often for health and life of people, but can become a place of education and recreation after proper preparation.

1. POWSTANIE PARKU KULTUROWEGO

Zlokalizowany na terenie dawnego kamieniołomu Park Kulturowy został otwarty w 2000 roku jako część międzynarodowej wystawy EXPO – Hannover 2000. Powierzchnia wynosi 16 ha, a sąsiaduje on z częściowo eksploatowanym jeszcze kamieniołomem. W wyłączonej i zrekultywowanej jako Park Kulturowy części przygotowano tereny wystawiennicze o bardzo ciekawej i zróżnicowanej formie. Do parku wchodzimy przez zaprojektowany i malowniczo ukształtowany „Ogród Narodów”, gdzie w dniu uroczystego otwarcia EXPO - Projekt 2000

przedstawiciele wielu państw potwierdzili swoją obecność symbolicznym posadzeniem roślin reprezentujących ich kraj¹.

Rys. 1. Wejście przez Ogród Narodów
(zdj. autor)

Fig. 1. Entrance trough Nations Garden

W parku zasadniczo realizowane są dwa tematy – „Fascynacja Skała” i „Cuda Ewolucji”. Wizyta w zrehabilitowanym i częściowo czynnym kamieniołomie staje się dużym przeżyciem. W Parku Kulturowym (część nieeksploatowana) została stworzona na czas EXPO wystawa zasad bezpieczeństwa zdrowia i pracy jako jeden z elementów trwającego EXPO-Projekt „Steinzeichen”.

Symbolem projektu EXPO „Steinzeichen” na terenie Parku Kulturowego na granicy zagospodarowanego i eksploatowanego jeszcze wyrobiska jest znajdująca się w miejscowości Rinteln okazała i imponująca kamienna wieża nazywana Widokiem 1000-lecia, która za swoją wysokością 220 metrów dominuje nad okolicą i widoczna jest z dużej odległości, m.in. z autostrady. Z platformy rozpościera się wspaniały widok z jednej strony na przekształcony wydobywaniem skał krajobraz z możliwością śledzenia, z napięciem, całego cyklu produkcyjno-wydobywczego, a z drugiej na wspaniałą, zapierającą dech w piersiach, panoramę całego regionu.

2. ZDROWIE I BEZPIECZEŃSTWO A KRAJOBRAZ

Jednym ze współorganizatorów wystawy było Stowarzyszenie Zawodowe Ubezpieczycieli. Zaprezentowali oni ciekawy sposób ukazania niebezpieczeństw i zagrożeń wynikających z pracy w trudnych warunkach w postaci „Kontenera Doznań” (Erlebnisecontainer). Przygotowano stanowiska pomiarowo – symulacyjne w formie umożliwiającej zapakowanie i transport. Były to dwa kontenery o powierzchni 18 m². Tak przygotowana aparatura miała na celu lepsze zrozumienie wielu nieraz codziennych doświadczeń – przeżyć. Stanowiska zostały zainstalowane wg grup tematycznych.

¹ Polska była reprezentowana przez Generalnego Konsula p. Mieczysława Sokołowskiego oraz burmistrza miasta partnerskiego w Polsce p. Ludwikowskiego, a rośliną nas reprezentującą była wierzba (*Salix integra*).

- Kontener z ekspozycją „SŁYSZEĆ” – tu zwiedzający poznają wpływ i oddziaływanie hałasu na możliwości postrzegania, jakie sytuacje wpływają negatywnie na narządy słychu, jak należy zachowywać się w sytuacjach podwyższonego hałasu i jak hałas może wpłynąć na zdolność odnajdywania się w otoczeniu. Poznają, jak wygląda współżycie z innymi ludźmi, kiedy jest się niesłyszącym i jak wielki wpływ wywiera to na jakość życia, postrzegania i percepcję. Można się było przekonać, jakie materiały przenoszą dźwięk, a jakie tłumią, jakie materiały są stosowane do izolacji akustycznej w budynkach, a jakie wręcz potęgują hałas i jaki to ma wpływ na zdrowie.
- Kontener z ekspozycją ”IŚĆ”; „BIEĆ”; „POTYKAĆ SIĘ ” – tutaj zwiedzający uświadamiali sobie, jak coś tak oczywistego jak poruszanie się jest cenne i niezbędne, w tym celu wewnątrz kontenera dla zwiedzającego pozbawione jest prawie formy, okrągłe ściany, niewyraźne kontury i nierówny poziomy podłóg irytują zwiedzających. Dodatkowo na 5 monitorach odbywały się projekcje wideo, które przez emisję dźwięku wpływały na zmysły, zaburzały percepcję i poddawały człowieka dodatkowo stresowi. Można się było przekonać, że chodzenie, poruszanie, a nawet utrzymanie się w pionie nie jest wtedy takie proste.

Akcja ta była przygotowana przez firmę „Dynamit Nobel”, zajmującą się eksploatacją kamieniołomu, a pokaz nt. ryzyka zdrowotnego i prewencji („kontenery wrażeń”) cieszył się bardzo dużym zainteresowaniem publiczności, co pokazała frekwencja - w czasie 1 miesiąca wystawę EXPO odwiedziło 4 tys. ludzi².

Rys. 2. Pawilon wystawowy-geologia
(zdj. autor)

Fig. 2. Exhibition pavilion – geology
(photo author)

² Przybliżona kalkulacja: bilet wstępu 7 € x 4000 osób = ok. 30 000 €, tzn. ok 120 000 tys. zł.

Inną atrakcją w czasie EXPO-Hanower 2000 była prezentacja materiałów i projektów Stowarzyszenia Zawodowego Geologów. Prezentacja była przygotowana dla ekspozycji wydobywanego kamienia, form i rodzajów obróbki, sposobu wydobycia oraz możliwości wykorzystania skał: znajdują się tu ekspozycje rzeźb, elementy małej architektury, a także stanowiska do amatorskich prób obróbki kamienia.

Rys. 3. Wieża widokowa (zdj. mat. autora)
Fig. 3. Viewing tower (photo: author's archive)

W przeszklonych witrynach przedstawiony jest do dzisiaj bogaty zbiór publikacji geologiczno - botanicznych, przykłady znalezisk - skamieniałości i szkielety znalezione podczas wydobycia, a także mnóstwo ciekawostek związanych z wydobywaniem i obróbką skał. Odwiedzający bierze tutaj udział w wielu wydarzeniach kulturowych, koncertach i często organizowanych wystawach i kompozycjach. Program rozrywkowo - edukacyjny samego Parku Kulturowego jest realizowany w trzech kierunkach:

- multimedialne show: prezentacje filmowe, wystawy i wiele propozycji typu „włącz się - zrób to z nami”. Są one nacechowane interaktywnością, aspektami zabawy i nauki, ale zawsze w myśl idei wypoczynku.
- „Work - Shops”: warsztaty promujące naukę, poznawanie prostych zjawisk fizycznych, dostarczanie doświadczeń, wykonywanie prostych doświadczeń, miejsce gdzie uczestnicy warsztatów mogą odkryć swoje talenty,
- atrakcje typu „Steizeichen-Rallyes” sprawiają, że odwiedziny Parku są pełne przygód i wrażeń. Ze względu na dużą ilość atrakcji i ciekawy sposób ukształtowania terenu organizowane są tu przez cały rok różnego typu uroczystości rodzinne, urodziny czy przyjęcia.

3. PODSUMOWANIE

Wystawa cieszyła się dużym zainteresowaniem gości z zagranicy. Częstymi zwiedzającymi byli uczniowie szkół różnych profili, dla których było to nierzadko pierwsze spotkanie z przepisami BHP w bardzo atrakcyjnym otoczeniu. Z pewnością w przyszłości niejeden z odwiedzających wykorzysta tę wiedzę, wprowadzi ją w swoim prywatnym bądź zawodowym życiu, np. w Polsce, Czechach czy Meksyku.

Sam przykład zagospodarowania dawnego kamieniołomu na miejsce wystaw i ekspozycji ukazuje ciekawą możliwość przekształceń tego typu terenów, nie eksploatując równocześnie innych terenów w strefach zurbanizowanych. Pozwala to na swoistą oszczędność terenów i racjonalne korzystanie z posiadanych powierzchni. Powstały Park Kulturowy poprzez przeprowadzenie na jego terenie wystawy EXPO został wyposażony w dodatkową infrastrukturę turystyczną, zyskał potrzebną dla tego typu obiektów reklamę i zainteresowanie. Jest to jeden z wielu przykładów zagospodarowania terenów poeksploatacyjnych, jakimi są kamieniołomy. Są to najmniej szkodzące środowisku elementy kultury przemysłowej. Jest to również przykład właściwego zagospodarowania i odbudowy zniszczonego przez ludzką gospodarkę krajobrazu. Przygotowane na czas wystawy obiekty i atrakcje dydaktyczno - turystyczne pozostały tam do dzisiaj i dalej służą zwiedzającym.